

ÜMBERJUTUSTUS 1

I peatükis on võimalik valida kahe ümberjutustuse vahel: Ilmar Tomuski „Kättevõtmise asi“ ja Veiko Märka „Kolm lövi“. Mõlemas tekstis tuleb ette ka peatükis õpitud suure ja väikese algustähe juhte.

Tomuski teksti ümberjutustamine on kombineeritud teksti analüüsi ja sõnavaratöoga. Märka teksti ümberjutustuse võib aga teha loovümberjutustusena.

■ Ümberjutustus „Kättevõtmise asi“

Kuna tekstis on soomekeelseid sõnu, tuleks esimese kuulamise ajal välja kirjutada nende tähendus. Sel moel saadud sõnastik on abiks teksti ümberjutustamisel. Enne ümberjutustamist tuleks juhtida õpilaste tähelepanu ka sellele, et käsitsi kirjutatud tekstis eristatakse võõrkeelsed sõnad lainelise joonega.

Pärast ümberjutustust võib klassis arutleda loo sisu üle ja tegelda väljenditega. Käsitluseks mõeldud küsimusi ei ole esitatud õpilase lehel, sest tööd korjatakse kokku vahetult pärast kirjutamist ja enne arutelu.

Mida võiksid tähendada need soomekeelsed sõnad? Kuula teksti ja kirjuta tähendus.

vaimo – <i>abikaasa</i>	hallitus – <i>valitsus</i> .....
soppa – <i>supp</i>	keksijä – <i>leiutaja</i> .....
villi – <i>metsik</i>	pulma – <i>häda ja viletsus</i> .....
linna – <i>loss, vangla</i>	

Jutusta tekst ümber. Võõrkeelsetele sõnadele tõmba laineline joon alla.

Kättevõtmise asi

Ilmar Tomusk

Isa töö on selline, et tal tuleb mõnikord välismaal käia ning seal teiste inimestega rääkida. Soomes käimisega saab ta hästi hakkama. Ta ei oska küll soome keelt, kuid soome keel ja eesti keel on sarnased ja soomlased saavad tema jutust peaaegu päris hästi aru. Peaaegu sellepärast, et soome ja eesti keeles on sõnu, mis on üsna ühesugused, aga tähendavad erinevaid asju. Kui soome sõbrad ütlesid isale, et ta võib reisile oma *vaimo* kaasa võtta, ütles isa, et ta ei tunne ühtegi vaimu ega kummitust, kellel oleks aega temaga koos tööreisidel käia. Aga tegelikult ei tähenda

see mitte vaimu, vaid hoopis abikaasat. Selle üle oli isal väga hea meel.

Kui soomlased pakkusid talle lõunasöögiks *soppa*, ütles isa, et tema soppa ei söö, kuid tegelikult tähendab see hoopis suppi. Kui aga mõnel soomlasel on midagi *villi*, siis pole tal tegelikult ühtegi villi, vaid *villi* tähendab metsikut. Kui soomlane läheb *linna*, siis ei lähe ta tegelikult mitte linna, vaid lossi või koguni vanglasse, *keksijä* ei keksi, vaid on leiutaja, *hallitus* on valitsus ja *pulma* pole üldsegi tore asi, sest see tähendab häda ja viletsust.

Isale piisas sellest, et ta õppis selgeks paarkümmend soomekeelset sõna ja sai Soomes igal pool hakkama. Kuid teistes maades, kus tuli rääkida inglise keelt, ta hakkama ei saanud, sest inglise keelt ta ei osanud. [---]

„Ma pean kahe kuu pärast Šotimaale sõitma,“ ütles isa ühel õhtul emale. „Sina pead selleks ajaks puhkuse võtma, sest sa tuled minuga kaasa. Ma ju ei oska inglise keelt, aga sina oskad.“

„Ma ei saa tulla,“ vastas ema, „sest ma pean tööl käima. Aga kui sul on kaks kuud aega, siis jõuad sa inglise keele selgeks õppida.“

„Ei jõua,“ oli isa lootusetu. „Mitte keegi ei õpi inglise keelt kahe kuuga selgeks.“

„See on kättevõtmise asi,“ ütles ema. „Kui sa ennast igal õhtul kas või paariks tunniks kätte võtad, saad keele nii selgeks, et võid kõik oma jutud inglise keeles ära ajada.“ [---]

„Issi,“ uuris Martin, „kuhu sa need ingliskeelsed jutud ajad, kui sa Šotimaale lähed?“

„Mis mõttes kuhu ma need ajan?“ ei saanud isa aru.

„Emme ütles, et sa saad Šotimaal oma jutud inglise keeles ära ajada,“ seletas poiss.

„Ei aja ma neid kuskile,“ oli isa veendu-

nud, „ma ju ei oskagi inglise keelt.“ [---]

Martin kükitas köögilaua kõrvale, pani mõlemad käed põlvede alla ning üritas ennast kätte võtta. Ta ei mahtunud sinna mitte kuidagi ära.

„Issi,“ küsis Martin, „kas sa võtad ennast kätte?“

„Mul vist ei jää muud üle,“ vastas isa. „Kui ma ennast kätte ei võta ja inglise keelt ära ei õpi, siis pole mul mõtet Šotimaale minna. Kui ma sinna ei lähe, ei saa ma palka. Aga kui ma ei saa palka, siis ei saa me maksta pangale tagasi maja ehitamiseks võetud laenu ega poest süüa osta.“

„Siis pead sa ennast kindlasti kätte võtma,“ ütles Martin.

Martin lootis, et isa hakkab inglise keelt kodus õppima, sest siis ta näeks, kuidas isa endal käes on. Kuid ta ei hakanud kodus õppima. Järgmisel õhtul ütles isa, et pani ennast inglise keele kursustele kirja ja et need on kiirkursused, peab ta igal õhtul kaks tundi koolis käima.

„Ma ju ütlesin,“ kiitis ema, „et see on ainult kättevõtmise asi. Aga mulle tundub, et ka mina pean ennast kätte võtma ja hakkama maha võtma. Mul hakkavad seelikud väikseks jääma.“

Sellest jutust ei saanud Martin enam üldse aru.

Hea Laps, 2018 nr 2

1. Kui palju olete kokku puutunud soome keelega? Kas saate sellest aru?

2. Kas teate veel soome- ja eestikeelseid sõnu, mis on kirja pildilt sarnased, ent tähenduselt erinevad?

sulhanen –	<i>peigmees</i>	etelä –	<i>lõuna</i>
halpa –	<i>odav</i>	kirja –	<i>raamat</i>
piimä –	<i>hapupiim</i>	hella –	<i>pliit</i>
raamattu –	<i>piibel</i>	koristaa –	<i>ehtida, kaunistada</i>

3. Millised väljendid ajasid Martini segadusse? Miks?

ära ajama – .. *tähendab peale minema ajamise ja korraldamist, millegi tegemist*

kätte võtma – .. *tähendab peale pihku võtmise ja pealehakkamist*

alla võtma – .. *tähendab peale allapoole viimise ja kaalu langetamist*

Martini ajas segadusse nende väljendite ülekantud tähendus.

4. Nimetage veel sõnadega ajama ja võtma väljendeid, millel on piltlik tähendus.

Näited

juurde võtma – .. *kaalu kasvatama*

ilmet võtma – .. *enam-vähem korda või valmis saama*

kokku võtma – .. *raskustest, nõrkustest või puudustest vabanemiseks end pingutama*

kirbule võtma – .. *tähelepanu keskpunkti võtma*

külge võtma – .. *millegagi tihedasse seosesse, millessegi kinni hakkama*

liimile võtma – .. *kedagi kavaluse või petliku meelitusega sisse vedama*

alla ajama – .. *peale või otsa sõitma*

läbi ajama – .. *piiratud võimalustest hoolimata toime tulema, hakkama saama või millegagi leppima*

peale ajama – .. *manguma, nuruma*

5. Mida pidas ema silmas, öeldes, et keele õppimine on kättevõtmise asi? Kas olete temaga nõus?

Ema tahtis öelda, et kõige olulisem on sellega peale hakata ja võtta õppimist tõsiselt.

6. Kui kiiresti võiks selgeks saada võõrkeele?

II. Ümberjutustus „Kolm lõvi“

Ümberjutustuse võib korraldada loovtööna. Lugemine katkestatakse kas 3. lõigu esimese lause keskel, kust algab unenäo kirjeldus (viimased sõnad ...*nägi Navitrolla hirmsat und*), või loetakse lause lõpuni. Õpilase ülesandeks jääb lugu lõpetada.

Pärast tööde esitamist (või ka järgmises tunnis enne analüüsi) loetakse tekst lõpuni ning võrreldakse õpilaste pakutud lugudega. Ühtlasi võib arutada, kas Märka lugu on väljamõeldis või vastab tõele, ning tutvustada lühidalt ka Navitrollat.

Navitrolla (kodanikunimega Heiki Trolla) on sündinud 1970. aastal Võrus. Tema kunstnikunimi on tuletatud kahe külanime liitmisest: Navi külast on pärit tema ema ja Trolla külast isa. Navitrolla on viljelenud maali, graafikat ja tegevuskunsti. Tuntuse tõi talle naivistlik (lapsemeelselt vahetu) maalimislaad. Sageli kujutab ta mitmesuguseid loomi neile harjumatus keskkonnas unenäolise maastiku taustal. Piltidel korduvad stseenid, kus peamine idee, mis pildile mõtte ja ka pealkirja annab, on tavaliselt nurgas või esmapilgul märkamatu. Piltide pealkirjad on lahutamatu kujutatuga seotud.

Vikipeedia põhjal

Kolm lõvi

Veiko Märka

Enne kui Kersti Kaljulaid Eesti presidendiks hakkas, oli ta palju aastaid elanud ja töötanud Luksemburgis. Ta ei mäletanudki enam korralikult, kus see Eesti asub ja mida seal tehakse. Aga et uues ametis kogu rahvaga hästi läbi saada ja näidata, kuidas ta oma sünnimaast lugu peab, otsustas president, et laseb oma töökabineti uksele Kadrioru lossis maalida suure Eesti Vabariigi vapi. Kaljulaid uuris kohe välja, et sellel peab olema kolm lõvi. Sellepärast kutsus ta ust kaunistama Eesti kõige kuulsama loomade maalija Navitrolla.

Esialgul läks Navitrollal töö plaani järgi ja ilma viperusteta. Vapi põhi oli juba valmis saanud ning ka tammepärg sellele ümber joonistatud. Ainult lõvid vajasisid veel üksikasjalikumat viimistlemist. Selle töö jättis kunstnik viimaseks päevaks.

Aga ööl enne seda nägi Navitrolla hirmsat und: tema toa pimedast nurgast ilmus välja neljas lõvi, kes samuti vapile pääseda tahtis. Kui kunstnik sellest otsustavalt keeldus – ruumi ju enam ei olnud –, sai lõvi kurjaks, hakkas teda koledasti möirates taga ajama ning ähvardas maha murda. Unenägu oli nii õudne, et isegi hommikul pärast ärkamist ei suutnud meister kuidagi rahuneda ega tööle keskenduda. Kuid midagi polnud parata, kokkulepitud tähtaeg oli kätte jõudnud. Kunstnik asus ohtes vapi kallale, ehkki tema käed värisid ikka veel. Kõige hullem oli see, et lõvid, keda ta nüüd uksele maalima pidi, nägid ju täpselt samasugused välja nagu kohutav õine tagaajaja. Väga raske oli neile otsa vaadata.

Ülemine lõvi, keda kunstnik kõigepealt maalima hakkas, tuli väga kole välja.

Looma piirjooned valgusid laiali, värv ei olnud ühtlaselt sinine, nagu peab. Ainult pea sai korralik, sest selle oli Navitrolla juba eelmisel päeval valmis teinud. Ent suur häda teeb inimese tihti leidlikuks. Et vigu varjata, maalís Navitrolla lõvile selga paksu pruuni muhvi, mis ulatus kaelast jalalabadeni. Selle ette tegi aga tõmbluku.

Ka keskmise lõviga ei läinud kõik hästi. Loom hakkas juba valmis saama, kui Navitrolla pillas tema lõua alla suure sinise värvipläraka, mis kiiresti kollase põhjaga ühines ning rohelisteks muutus. Kunstnik ei kaotanud ka nüüd pead. Ta joonistas lõvile ette paksu samblast habeme. Et iga vaataja aru saaks, et tegu on just samblaga, pintseldas Navitrolla lõvi habemesse ka mõned jõhvikad.

Alumise lõvi maalimise ajaks oli kunstnik juba täiesti rahunenud ega teinud enam ühtegi viga. Loom tuli välja täpselt selline, nagu ette nähtud. Ent tööd üle vaadates ei jäänud Navitrolla ikkagi rahule. Kolmas lõvi nägi välja kuidagi paljas, igav ja ilma omapärata. Ning kunstnik otsustas, et maalib loomale vähemalt kingad tagumiste käppade otsa. Aga et öö ja päeva jooksul läbi elatud närvipinge oli teda tublisti väsitanud, jättis Navitrolla kingapealsed poolikuks, et lõvi oma pikade punaste küünistega varbaid liigutada saaks.

Presidendile meeldis uus vapp väga. Ta kiitis kunstnikku ning maksis talle küllusliku tasu.

Hea Laps, 2017 nr 6